

Een quick scan naar gedwongen jeugdprostitutie en loverboys in Nijmegen

Datum: juli 2009

Colofon

Uitvoering

Gemeente Nijmegen

Afdeling Onderzoek en Statistiek

Contactpersoon: Henk Moeniralam

tel.: (024) 329 98 89

e-mailadres: onderzoek.statistiek@nijmegen.nl

Opdrachtgever

Gemeente Nijmegen

Afdeling Beleidsontwikkeling

Contactpersoon: Jennifer Hartogensis

tel.: (024) 3299838

e-mailadres: j.hartogensis@nijmegen.nl

Verkrijgbaar

Open Huis, Stadswinkel

Mariënborg 75

6611 PS Nijmegen

tel: (024) 329 24 08

of via www.nijmegen.nl

(onderdeel wonen & leven > onderzoek en cijfers)

Inhoudsopgave

SAMENVATTING EN CONCLUSIES	3
1 INLEIDING	9
1.1 Achtergrond en doel onderzoek	9
1.2 Vraagstelling	10
1.3 Opzet onderzoek	10
1.4 Opzet rapportage	11
2 INDICATIES VOOR OMVANG EN AARD	13
2.1 Politiecijfers	13
2.2 De bekendheid van hulporganisaties met (jeugdige) slachtoffers van seksuele uitbuiting	16
3 DE HULPVERLENING	23
3.1 Wijze van hulpverlening	23
3.2 Speciale aanpak in hulpverlening?	24
4 MENING ORGANISATIES OVER AANPAK EN SAMENWERKING	27
4.1 Mening over aanpak	27
4.2 Samenwerking met anderen	28
5 SIGNALERING EN PREVENTIE	31
5.1 Vroegtijdige signalering	31
5.2 Preventie en bestrijding	32

Bijlage 1 Signalenlijst

Literatuur

Samenvatting en conclusies

Er zijn aanwijzingen van loverboy-activiteiten in combinatie met (gedwongen) jeugdprostitutie in Nijmegen. Hoe groot de omvang van deze activiteiten is kan niet exact gezegd worden, maar via deze eerste verkenning is wat meer bekend geworden over het verschijnsel in Nijmegen. Bij loverboys gaat het om een bijzondere variant van pooierschap: loverboys gebruiken hun liefdesrelatie met een vrouw om haar in de prostitutie te brengen en te exploiteren.¹ In feite is er sprake van mensenhandel. Slachtoffers van loverboy-activiteiten of van seksueel geweld jegens jongeren of jong volwassenen zijn bij hulporganisaties wat minder bekend dan politiecijfers doen vermoeden. Dat blijkt uit een quick scan die hiernaar is gedaan naar aanleiding van vragen uit de Nijmeegse gemeenteraad in 2008. De quick scan is uitgevoerd via (digitale) enquêtering van 20 informanten bij 14 instellingen of hulporganisaties en bestudering van politiegegevens. De quick scan heeft zich niet alleen beperkt tot (gedwongen) jeugdprostitutie in combinatie met loverboys, maar gaat in het algemeen ook om andere vormen van seksuele uitbuiting jegens minderjarigen of jong volwassenen.²

Slechts deel van gevallen bekend

Volgens een analyse op het mutatiebestand van de Politie (BPS) zijn er in Nijmegen in 2007 en 2008 ongeveer 110 mutaties of incidenten geregistreerd waarbij de term “loverboy” voorkwam in de teksten van het bij het incidenten behorende proces-verbaal of dossier. Het gaat om bijna 60 mutaties in 2007 en ruim 50 in 2008). Bij de meeste hiervan gaat het om waarnemingen en vermoedens door de politie (vastgelegd in mutaties), in beperkte mate om meldingen door burgers of andere organisaties. Van daadwerkelijke aangifte is slechts in een zeer klein aantal sprake. Bij de gevonden incidenten kan het om “dubbele” zaken gaan (d.w.z. met vaker voorkomende slachtoffers en/of daders). Maar in welke mate dat het geval is is op basis van de nu beschikbare gegevens niet te zeggen. Daartegenover moeten we constateren dat het BPS-bestand zeker niet alle loverboy-achtige zaken bevat, omdat in veel gevallen geen melding of aangifte wordt gedaan vanwege schaamte of angst voor bedreiging. Het verschijnsel blijft daardoor in veel gevallen verborgen. Men spreekt wel van “dark numbers”, criminaliteit die niet bij de politie bekend is. Dat geldt ook voor de loverboyproblematiek.

Zo liggen de aantallen loverboy-zaken die de afgelopen jaren concreet zijn aangepakt door de politie in het Team Opsporing Mensenhandel (TOM) beduidend lager dan de zojuist genoemde cijfers uit het BPS. Loverboys en mensenhandel hebben niettemin bij de politie hoge prioriteit. De politie screent in haar systemen dagelijks op signalen van loverboys (en mensenhandel in bredere zin) en onderzoekt deze serieus. De complexiteit van dit type zaken en de terughoudendheid van slachtoffers in het doen van aangifte of afleggen van

---

¹ Loverboys of modern pooierschap in Amsterdam, Bovenkerk e.a., Willem Pompe Instituut voor Strafrechtswetenschappen, Utrecht, 2004

² In de enquête onder instellingen en hulporganisaties is geïnformeerd naar slachtoffers van seksuele uitbuiting onder minderjarigen of onder jong volwassenen in 2007 en 2008. Het gaat hierbij om gedwongen jeugdprostitutie waarbij loverboys of bendes betrokken zijn, grensoverschrijdend seksueel gedrag van jongeren, mensenhandel of situaties waarbij sprake is van seksueel geweld onder jongeren. Het strikte onderscheid tussen (gedwongen) jeugdprostitutie waarbij loverboys betrokken zijn en andere vormen van seksuele uitbuiting van jongeren is in de enquête niet gemaakt, omdat dit onderscheid in de praktijk door organisaties vaak moeilijk te maken is.

verklaringen zorgen er echter voor dat voor slechts een beperkt aantal zaken daadwerkelijk een strafrechtelijk onderzoek wordt ingesteld.

Ook de aantallen die bekend zijn bij de hulporganisaties (seksuele uitbuiting van jongeren al dan niet in combinatie met loverboy-activiteiten) liggen op een lager niveau (enkele tientallen gevallen in totaal in 2007 en 2008). Er lijkt dus een duidelijk verschil in wat er gebeurt en wat er bij organisaties bekend is. Maar deskundigen bij deze organisaties wijzen erop dat bij verschijnselen als deze in de hulpverlening over het algemeen maar een tipje van de sluier wordt opgelicht. Zij baseren zich o.a. op (promotie)onderzoek naar seksueel geweld, waaruit blijkt dat maar een paar procent van de slachtoffers met het verhaal naar buiten komt.

Het gevolg van dit alles is dat er ook van de daders geen harde cijfers en duidelijke profielen bestaan, maar slechts indicaties.

Alles bij elkaar is er alle aanleiding om nader uit te zoeken in hoeverre het bij de gevonden incidenten (op de term "loverboy") daadwerkelijk om loverboypraktijken c.q. daarmee samenhangende zaken gaat. Verder is ook verbetering van de signalering, registratie en afhandeling van loverboy-zaken (vanuit politie/TOMteam en de instellingen) zeer gewenst. Met het realiseren daarvan kan duidelijker worden om hoeveel verschillende zaken het gaat en hoeveel mensen (slachtoffers, daders) die erbij betrokken (kunnen) zijn.

Slachtoffers in kwetsbare positie

Uit vermoedens die uit de enquêtes naar voren komen en uit landelijke gegevens blijkt dat slachtoffers vaak in een kwetsbare positie verkeren. Het gaat veelal om meisjes, die een vmbo-opleiding hebben gevolgd en deze voortijdig hebben afgebroken, of een (licht) verstandelijke handicap hebben, of geplaagd zijn in een crisisopvang onder toezichtstelling. Vaak zijn ze ook afkomstig uit gebroken gezinnen. Ze wonen in diverse delen van Nijmegen en zijn in het merendeel van de gevallen van autochtone afkomst. De laatste tijd zijn er ook signalen dat de aandacht wordt gericht op allochtone meisjes. Deze gevallen komen minder aan het licht, omdat zij worden onderdrukt of ontkend vanwege schaamte of angst voor wraak.

Organisaties komen verschillende gevallen tegen

De gevallen van seksuele uitbuiting van jongeren die de ondervraagde organisaties tegen komen zijn verschillend van aard. Soms gaat het om een meisje dat eenmalig misbruikt is door een oudere bekende dan wel onbekende man, soms weer om een eenmalige groepsverkrachting door een groep jongens. Dan weer om seksueel geweld, misbruik of bedreiging over een periode van enkele jaren door een persoon of een groep, de ene keer wel en de andere keer niet gecombineerd met het verschijnsel loverboy of pooier. Er zijn enkele gevallen bekend waarbij een meisje regelmatig geslagen en gedwongen wordt tot seksuele handelingen met derden om de (gok)verslaving van haar vriend te bekostigen. Bovendien komen organisaties vaak in aanraking met situaties die al grotendeels uit de hand zijn gelopen en waarbij slachtoffers maar beperkt opgevangen kunnen worden.

4 - Samenvatting en conclusies

Hulp aan slachtoffers kan verbeterd worden

Een aantal organisaties (ROC, Dichterbij, Mee-Gelderse Poort, Jongerenteam IrisZorg) is van mening dat zij slachtoffers (voor een deel) hulp kunnen bieden, maar dat hierin wel wat verbeterd kan worden. Hiermee geven zij min of meer aan zelf nog niet helemaal tevreden te zijn over de wijze waarop de hulp op dit moment wordt geboden.

Enkele organisaties (De Cirkel, Driestroom, ROC, Tandem, Politie, Interlokaal) laten weten dat zij slachtoffers liever doorverwijzen naar andere organisaties omdat deze meer expertise in huis hebben. Voor een aantal van deze organisaties is het ook niet direct een taak om jeugdige slachtoffers van seksuele uitbuiting te helpen. Bij sommige organisaties, met name welzijnsorganisaties (Tandem, NIM, Jongerenteam IrisZorg) is men van mening dat de organisatie beter toegerust moet worden om dergelijke problemen in een vroeg stadium te signaleren. Ook wordt gewezen op de mogelijkheid om binnen de eigen organisatie een expertteam op dit terrein te ontwikkelen. Voor een organisatie (BJZ-Jeugdreclassering) moet duidelijker worden welk hulpaanbod er is, zowel voor slachtoffers als voor daders.

M.b.t. de slachtoffers moet de opvang verbeteren, zo wordt aangegeven vanuit de politie. Nu zijn in Nederland slechts enkele plekken beschikbaar. Dit moet verspreid zijn over heel NL en eventueel in het buitenland, omdat het slachtoffer uit de directe omgeving van de loverboy/pooier gehaald moet worden.

Signalen in vroeg stadium zichtbaar

Vrijwel alle organisaties in het verkennend onderzoek zijn van mening dat vroegtijdige signalering van seksuele uitbuiting van jongeren mogelijk is. Sommige (Mee-Gelderse Poort, Tandem, ROC, NIM) wijzen in dit verband op de opvoeding of de situatie op school. In bepaalde gezinnen kan sprake zijn van een slechte verstandhouding tussen ouders en kind en ontwikkelt het kind oppositioneel gedrag. Zij verwijzen naar onderzoek waarin naar voren komt dat meisjes die in de (gedwongen) prostitutie terecht zijn gekomen voorheen problemen hebben gehad in de gezinssituatie of psychische problemen of depressies hebben gekend. Volgens een organisatie (BJZ-Jeugdbescherming) is vroegtijdige signalering welhaast niet mogelijk vanwege de vaak uiterlijk verborgen wereld.

Signalen zijn er ook als jonge meisjes, laag opgeleid, ineens meer geld te besteden hebben, gecombineerd met mijddend of spijbelgedrag. Je merkt het verder aan de opvallende kleding, het uiterlijk, het uitgaansleven, de dure spullen (andere levensstandaard), gepaard gaande met minder goede relaties tussen de jongere en de ouders.

Preventie en bestrijding mogelijk

Behalve vroegtijdige signalering zijn volgens de ondervraagden ook preventie en bestrijding van seksuele uitbuiting onder jongeren mogelijk. Soms wordt de nadruk gelegd op betere samenwerking tussen verschillende organisaties en instellingen (Mee-Gelderse Poort, Hera, NIM, Interlokaal). Anderen leggen weer het accent op voorlichting (Huisartsen, GGD, VSK, De Cirkel, Mee-Gelderse Poort) en het bespreekbaar maken van relaties tussen jongens en meisjes op school (Mee-Gelderse Poort, Dichterbij, ROC, NIM). In dit verband wordt bedoeld op seksuele voorlichting, maar ook op seksuele vorming. Met andere woorden: Hoe gaan jongens en meisjes met elkaar om? Wat is vriendschap? Wat voor soort relaties heb je?

De voorlichting zou zich dus niet alleen moeten richten op meisjes, maar ook op jongens. Hiervoor zijn overigens reeds pakketten ontwikkeld die op school gebruikt kunnen worden.

Volgens enkele informanten (bijvoorbeeld van Tandem en Hera) kunnen trainingsprogramma's voor hulpverleners worden samengesteld of de deskundigheid worden bevorderd om medewerkers van hulporganisaties in staat te stellen de juiste hulp te geven. Verder worden ter bestrijding van seksuele uitbuiting onder jongeren genoemd (o.a. door informanten bij de NIM, Interlokaal, Hera): opvoedingsondersteuning, hulpverlening op internet, landelijke uitwisseling van ervaringen, bevordering van seksegelijkheid en betere samenwerking tussen instellingen in de keten van hulpverlening.

Een organisatie (VSK) noemt in verband met bestrijding de zgn. RAAK-aanpak (Reflectie- en Actiegroep Aanpak Kindermishandeling) waarin breed wordt ingezet op bewustwording en signalering van kindermishandeling en huiselijk geweld omdat deze zaken raakvlakken hebben met seksuele uitbuiting.

Meer samenwerking gewenst

Het grootste deel van de ondervraagden bij de organisaties is van mening dat de samenwerking tussen organisaties die hulp bieden aan slachtoffers van seksuele uitbuiting verbeterd kan worden. Verbetering kan o.a. plaatsvinden via betere afstemming van het aanbod (Mee- Gelderse Poort, Interlokaal, VSK), het onderhouden van korte(re) lijnen in de hulp en het zoeken naar een gezamenlijke aanpak (VSK) of het formuleren van een gezamenlijk visie op de aanpak van seksuele uitbuiting onder jongeren (NIM). Verbetering van de samenwerking in de ketenzorg en een integrale aanpak kunnen leiden tot een effectievere aanpak van het probleem (Mee-Gelderse Poort, NIM).

Kernpunten voor vervolg

Naar aanleiding van de quick scan kunnen de volgende suggesties of aanbevelingen worden gedaan:

- Een vervolgstudie kan een verdiepingsslag maken naar de diverse vormen van seksuele uitbuiting van jongeren, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin.
- Een betere registratie bij de Politie van het verschijnsel loverboy (invoering van een incidentcode bij duidelijke loverboyzaken) en een betere vastlegging van de voortgang en resultaten van de aanpak (o.a. via het Team Opsporing Mensenhandel) draagt bij tot een beter beeld van het verschijnsel (aard en omvang).
- Verdere bestudering van de mutatieteksten (dossiers of vrije teksten in mutaties) bij de politie kan meer inzicht geven in het profiel van daders en slachtoffers.
- Gegeven de discrepantie tussen de politiecijfers en de (lagere) aantallen die bekend zijn bij de hulporganisaties, zullen organisaties in de hulpverlening in samenwerking met de politie ervoor moeten zorgen dat signalering en meldingsbereidheid voor hulp worden bevorderd.

6 - Samenvatting en conclusies

- Overwogen kan worden een centrale registratie op te zetten van jeugdige slachtoffers van seksuele uitbuiting en informatie over de eventuele hulpverlening per geval bij te houden.
- Organisaties kunnen gezamenlijk een protocol ontwikkelen ter verbetering van de samenwerking in de ketenaanpak.
- Organisaties in de hulpverlening kunnen gezamenlijk werken aan een visie ten behoeve van een effectievere aanpak van het probleem.
- Voor protocol- of visieontwikkeling ter verbetering van de aanpak, kan aangesloten worden op bestaande netwerken van samenwerking tussen hulporganisaties. Maar tevens kan worden gedacht om temidden van de lappendeken van hulpverlenende instanties die zich bezig houdt met loverboys een coördinatiepunt mensenhandel (dus breder dan alleen loverboys) op te richten in het veiligheidshuis. In het veiligheidshuis van Eindhoven bestaat ook een dergelijke werkwijze.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en doel onderzoek

Jeugdprostitutie en loverboys zijn geen nieuwe of moderne verschijnselen, maar staan de laatste tijd wel sterk in de belangstelling. Omdat deze verschijnselen vaak niet direct zichtbaar zijn is er weinig bekend over omvang en aard hiervan. In Nijmegen zijn er signalen van (gedwongen) jeugdprostitutie en loverboys, terwijl een duidelijk en betrouwbaar beeld ontbreekt. Nijmegen staat wat dit betreft niet alleen. Ook in andere steden (bijvoorbeeld Apeldoorn, Arnhem, Tiel, Zwolle) bestaan indicaties dat deze verschijnselen bestaan, maar kan men eveneens weinig zeggen over omvang en aard ervan. Gevallen komen vaak pas aan het licht wanneer er ernstige problemen ontstaan, zoals vermissing, bedreiging, mishandeling, verminking, overmatig drugsgebruik, etc. en hiervan melding wordt gemaakt bij opvangorganisaties of aangifte wordt gedaan bij politie.

De laatste tijd bestaat bij instellingen de indruk dat loverboys steeds vaker georganiseerd zijn in professionele bendes die meisjes (soms met geweld) dwingen tot prostitutie of drugshandel. Jaarlijks gaat het in Nederland volgens de Politie om ongeveer 3.500 mensen die slachtoffer zijn van mensenhandel, waarbij o.a. loverboys actief zijn. Landelijk bestaat bij organisaties de indruk dat loverboys zich steeds vaker richten op meisjes met een licht verstandelijke handicap. Het jachtterrein is grotendeels verlegd naar internet waar via allerlei sites snel en effectief gezocht wordt naar potentiële slachtoffers. Het klassieke beeld van de mooie jongen die meisjes met cadeautjes en aandacht verleidt, volstaat al lang niet meer. De omvang van deze vorm van criminaliteit is moeilijk vast te stellen omdat slachtoffers veelal geen aangifte (durven te) doen of zich maar zelden uit eigen beweging melden bij de hulpverlening of de politie.

Naar aanleiding van vragen in de Nijmeegse gemeenteraad over loverboys voorjaar 2008, heeft de afdeling Jeugd van de Directie Inwoners (DIW) een notitie opgesteld voor de verantwoordelijke wethouder. Bij de behandeling hiervan is de raad toegezegd dat er een onderzoek wordt gedaan en een aanpakvoorstel wordt opgesteld. Naar aanleiding hiervan heeft de afdeling Jeugd van DIW de afdeling Onderzoek en Statistiek gevraagd een verkennend onderzoek (quick scan) te doen naar jeugdprostitutie en loverboys in Nijmegen. Hierbij gaat het niet alleen om minderjarigen die in de prostitutie terecht zijn gekomen via allerlei verleidingstechnieken van loverboys. Het gaat ook om minderjarigen of ietwat oudere personen (jongvolwassenen) die al dan niet vrijwillig in de prostitutie zijn beland door tussenkomst van anderen, bijvoorbeeld familie, kennissen, pooiers. Bovendien kan het gaan om situaties van uitbuiting waardoor jongeren afhankelijk worden van anderen zonder dat deze jongeren in de prostitutie belanden, bijvoorbeeld wanneer zij als drugskoerier moeten optreden.

Doel van het onderzoek is informatie aan te dragen voor de onderbouwing van een plan van aanpak ter bestrijding van gedwongen jeugdprostitutie en loverboys. Het gaat om een eerste verkenning om wat meer zicht te krijgen over omvang en aard van deze verschijnselen zodat

deze aanpak beter aansluit op maatregelen om deze verschijnselen te voorkomen dan wel te bestrijden.

1.2 Vraagstelling

Vanwege het gebrek aan informatie over (gedwongen) jeugdprostitutie en loverboys staat in de quick scan centraal welke indicaties er zijn voor omvang en aard van deze verschijnselen. Ook moet worden nagegaan in hoeverre opvang- en hulporganisaties in contact zijn gekomen met slachtoffers van jeugdprostitutie, wat zij eventueel hebben gedaan en of preventie van (gedwongen) jeugdprostitutie volgens deze organisaties mogelijk is. De belangrijkste vraagstellingen van het onderzoek zijn:

- Welke indicaties zijn er voor aard en omvang van (gedwongen) jeugdprostitutie en loverboys in Nijmegen?
- Om hoeveel slachtoffers gaat het naar schatting hierbij en hoe kunnen zij over het algemeen getypeerd worden?
- In hoeverre zijn opvang- en hulporganisaties daadwerkelijk met slachtoffers van (gedwongen) jeugdprostitutie in aanraking gekomen?
- Hebben zij aan deze slachtoffers hulp verleend? Zo ja, aan hoeveel en op welke wijze?
- Is er bij de opvang en hulporganisaties sprake van beleid met betrekking tot de aanpak van (gedwongen) jeugdprostitutie? Vinden zij dat er in de aanpak nog wat verbeterd kan worden? Wat is in hun ogen nodig voor een effectievere bestrijding van (gedwongen) jeugdprostitutie?
- Is vroegtijdige signalering van (gedwongen) jeugdprostitutie en preventie hiervan volgens de opvang- en hulporganisaties mogelijk? Zo ja, op welke wijze?

1.3 Opzet onderzoek

De informatie voor het verkennend onderzoek is verzameld via verschillende hulp- en opvangorganisaties, waarvan verondersteld wordt dat zij in aanraking zijn gekomen met slachtoffers van het onderhavige vraagstuk (seksuele uitbuiting van jongeren, gedwongen jeugdprostitutie, loverboys).³ Daarnaast is in samenwerking met de politie (district Gelderland-Zuid) gepoogd gegevens te verzamelen om een beeld te krijgen van de mogelijke omvang van het verschijnsel (BPS-bestandsanalyse).

In totaal zijn 15 organisaties benaderd voor het onderzoek. Deze organisaties hebben eerst een introductiebrief gekregen over de achtergrond en aanleiding van het onderzoek. In de brief is tevens gevraagd mee te werken aan een digitale enquête over het thema.

---

³ Het gaat hierbij om de volgende organisaties: Bureau Jeugdzorg (Jeugdzorg en Jeugdreclassering), Dichterbij, Driestroom, GGD (Meldpunt Bijzondere Zorg), GGZ (afd. Jeugdzorg), Hera, Huisartsenkring, Interlokaal, Iriszorg (o.a. De Cirkel Avondopvang, Straathoekwerk/MFC, Sancta Maria), MEE-Gelderse Poort, NIM, ROC, Tandem, VSK hulp na seksueel misbruik. Via de Huisartsenkring zijn twee huisartsen (een in Meijhorst en een in West) bereid gevonden mee te doen aan het onderzoek.

Voordat de enquête is verstuurd, is eerst contact via de telefoon opgenomen met de organisaties om te achterhalen wie binnen de organisatie de digitale enquête het beste kon invullen of als specialist op het onderhavige terrein bekend staat. Nadat dit bekend was, is ook met deze personen via de telefoon contact opgenomen om het onderzoek toe te lichten. De bedoeling van deze benaderingswijze is geweest om een contactpersoon te hebben bij de organisaties die eventueel aanvullend informatie kon geven op de antwoorden in de vragenlijst. De enquête is vervolgens naar deze contactpersonen/specialisten gestuurd, van wie een aantal naderhand wederom is gebeld voor een toelichting op de antwoorden die ze in de enquête hebben gegeven.

De informatie via de enquêtes is verzameld in de periode november 2008 - januari 2009. Van de 15 organisaties die benaderd zijn voor het onderzoek, hebben er 14 meegedaan aan de enquête, incl. Politie. Ook organisaties die weinig of geen contact hebben gehad met (jeugdige) slachtoffers van seksuele uitbuiting hebben de enquête ingevuld, omdat het in het onderzoek niet alleen gaat om organisaties die ervaring hebben opgedaan met slachtoffers van de onderhavige problematiek maar ook om te achterhalen of hulp- en opvangorganisaties een bepaalde visie of aanpak hebben indien ze hiermee in aanraking komen. Een organisatie (GGZ, afd. Jeugdzorg) heeft niet meegedaan omdat deze totaal geen ervaring heeft gehad met slachtoffers van het onderhavige probleem en er ook geen zinnig woord over denkt te kunnen zeggen.

In totaal zijn er 20 enquêtes ingevuld en teruggestuurd (van 6 organisaties zijn 2 enquêtes ontvangen die door verschillende personen of afdelingen zijn ingevuld).

De organisaties hebben met inachtneming van het privacy-reglement geen detailinformatie gegeven van de gevallen waarmee ze in aanraking zijn gekomen. Voor zo ver zij te maken hebben gehad met situaties van seksuele uitbuiting van jongeren / het verschijnsel loverboy, is de informatie in de enquête beperkt gebleven tot algemene indrukken van deze verschijnselen. Uitgebreide case-analyses zijn in deze verkennende studie dus niet verricht.

1.4 Opzet rapportage

De rapportage van de quick scan is als volgt opgebouwd.

Hoofdstuk 2 gaat over omvang en aard van seksuele uitbuiting onder jongeren in Nijmegen. Allereerst wordt vooral aan de hand van politiegegevens getracht een indruk te krijgen van de mate waarin dit verschijnsel voorkomt in de stad. Daarnaast wordt nagegaan in hoeverre hulp- en zorgorganisaties in aanraking zijn gekomen met (jeugdige) slachtoffers van seksuele uitbuiting en loverboys en om wat voor soort gevallen het over het algemeen gaat. Bijvoorbeeld: Met welke soort problematiek t.a.v. seksuele uitbuiting van jongeren hebben hulporganisaties de afgelopen twee jaar te maken gehad (aard slachtofferschap)? Welke trend zien zij hierin? Welke typering kunnen zij geven van de slachtoffers?

In hoofdstuk 3 wordt een beeld geschetst van de hulpverlening. Het gaat hier om het werk van hulporganisaties in relatie tot (jeugdige) slachtoffers van seksuele uitbuiting. Hebben zij slachtoffers begeleid of geholpen? Zo ja, wat hebben ze gedaan en hoe hebben ze dat

aangepakt? Heeft men een speciaal of bepaald beleid ten aanzien van de aanpak? Zo ja, hoe ziet deze eruit?

In hoofdstuk 4 komt de mening van hulporganisaties naar voren over de aanpak van de problematiek. Bijvoorbeeld: Vindt men dat de eigen organisatie geschikt is om slachtoffers van de onderhavige problematiek te helpen? Vindt men dat er voldoende wordt samengewerkt tussen zorg- en hulporganisaties in Nijmegen op dit terrein? Zo nee, wat zou hierin moeten verbeteren?

Hoofdstuk vijf gaat over signalering en preventie van seksuele uitbuiting van jongeren. Bijvoorbeeld: Is het mogelijk in een vroeg stadium seksuele uitbuiting van jongeren te herkennen en zo ja, hoe? Met andere woorden bestaat er zoiets als een signalenlijst? Op welke wijze kan seksuele uitbuiting van jongeren het beste voorkomen of bestreden worden?

Een samenvatting van de quick scan is voorin opgenomen.

2 Indicaties voor omvang en aard

2.1 Politiecijfers

Registratie beperkt

Informatie over loverboys of gedwongen jeugdprostitutie is niet eenvoudig te achterhalen. Ten eerste manifesteert het verschijnsel zich in allerlei varianten en vindt registratie niet op eenduidige wijze plaats (het wordt geregistreerd onder mensenhandel; er zijn geen aparte incidentcodes voor loverboy-praktijken en er is geen apart artikel wetboek van strafrecht). Ten tweede komen veel gevallen die te maken hebben met loverboys niet aan het licht of worden deze niet gemeld, bijvoorbeeld vanwege schaamte of angst voor bedreiging. Bovendien gaat het in een aantal situaties om vermoedens die niet hard te maken zijn. Ook in andere steden (Amsterdam, Apeldoorn, Utrecht) wordt geconstateerd dat het niet eenvoudig is een betrouwbare registratie bij te houden en dat aantallen gebaseerd zijn op schattingen en vermoedens. Veel gevallen blijven verborgen en worden niet gemeld.

In een aantal provincies (o.a. Friesland, Overijssel, Zeeland, Brabant) en steden (bijvoorbeeld Apeldoorn, Den Helder, Eindhoven, Enschede, Gouda, 's-Hertogenbosch, Tilburg, Zwolle) zijn er ondertussen Meldpunten Loverboys opgericht om de registratie en hulp te verbeteren voor jongeren die door misleiding, dwang en geweld seksueel zijn misbruikt of in de prostitutie terecht zijn gekomen of dreigen te komen. En ook bij deze meldpunten vermoedt men dat het bij de meldingen slechts gaat om het topje van de ijsberg.

Resultaten analyse incidentenbestand politie

Uit de gegevens van de Politie Regio Gelderland-Zuid blijkt op basis van een inventarisatie uit het mutatie- c.q. incidentenbestand⁴ dat het verschijnsel loverboy of zaken die hiermee samenhangen voorkomen in Nijmegen en andere gemeenten in de regio. Het aantal mutaties met het woord loverboy is in de regio van de Politie Gelderland-Zuid voor drie jaren nagegaan, namelijk voor 2006, 2007 en 2008. De omvang van deze gevallen wisselt enigszins van jaar tot jaar. Ten opzichte van 2006 is er in 2007 en in 2008 sprake van een toename van deze gevallen. In 2008 daalt het aantal meldingen (d.w.z. mutaties waarin het woord loverboy wordt genoemd) ten opzichte van 2007, m.n. regionaal (zie tabel 2.1). Voor Nijmegen is het totaal aantal over de drie jaar 147.

Bij de 147 BPS-mutatienummers gaat het in beperkte mate om aangiften (8). Voor het grootste deel gaat het om waarnemingen en vermoedens van de politie (vastgelegd in mutaties), in beperkte mate om meldingen en signalen die van andere organisaties en burgers afkomstig zijn.

---

⁴ In de registratie van de Politie is er geen aparte incidentcode voor loverboy, wel voor mensenhandel (seksuele of commerciële uitbuiting). Om een indruk te krijgen van het aantal incidenten in relatie tot loverboys is uitgegaan van het aantal mutaties (unieke mutatienummers) in het BPS-bestand (Bedrijfprocessensysteem) van de Politie, waarbij in de mutatieteksten en dossiers het woord "loverboy" voorkomt.

Bij sommige van de 147 gevonden mutatienummers lijkt er op het eerste gezicht geen relatie te bestaan met het verschijnsel loverboy, bijvoorbeeld wanneer bij de mutatie een incidentcode wordt toegevoegd voor winkeldiefstal, tasjesroof of belediging. In de teksten kan desalniettemin de term loverboy voorkomen wanneer van iemand wordt gezegd dat het om een loverboytype gaat of waarbij mogelijk loverboys in het spel zijn. Bij overige incidenten (zoals aandachtsvestiging, vermissing, geweld) is een relatie met loverboypraktijken ook niet op voorhand evident maar wel denkbaar als er ergens in de tekst de term loverboy voorkomt.

Tabel 2.1 Aantal incidenten ⁵ met het woord loverboy(s) bij de Politie Regio Gelderland-Zuid in 2006, 2007 en 2008 voor regio en Nijmegen vergeleken met aantal TOM-zaken

Jaar	mutaties BPS (incidenten)		TOM-zaken	
	Regio	Nijmegen	Regio	Nijmegen
2006	120	36	12	6
2007	169	59	17	10
2008	126	52	9	7

Bevindingen Team Opsporing Mensenhandel (TOM)

In tabel 2.1 is het aantal mutaties of incidenten te zien bij de Politie Gelderland-Zuid voor de Regio en Nijmegen in de periode 2006-2008 waarbij in de teksten het woord loverboy(s) voorkomt. In de tabel zijn ook de loverboyzaken opgenomen die door het Team Opsporing Mensenhandel (TOM) van de politie Gelderland-Zuid in behandeling zijn genomen. Het team bestaat uit politiemensen die specifiek voor deze taak zijn opgeleid. Het horen van verdachten en slachtoffers van mensenhandel vereist een dusdanige expertise dat alleen deze politiemensen dit mogen. Signalen van de gebiedsgebonden teams en andere afdelingen over mensenhandel worden overgedragen aan het TOM team.

Het aantal Nijmeegse loverboyzaken dat het Team Opsporing Mensenhandel de afgelopen drie jaren heeft behandeld (23) is aanmerkelijk minder dan het aantal zaken of gevallen waar het in de mutaties om gaat (147). Bij de helft van het aantal zaken (12) van het Team Opsporing Mensenhandel gaat het bovendien om zaken die niet voorkomen in de reeks van 147 mutaties in het BPS.

Het aantal zaken dat het Team Opsporing Mensenhandel in behandeling neemt is dus naar verhouding gering, ondanks het feit dat het team bij haar aanpak op meer termen zoekt binnen het BPS dan alleen maar het woord loverboy (bijv. ook op termen als prostitutie, sex, uitbuiting). Men kan dan in principe meer incidenten tegenkomen dan via de in dit

⁵ In tabel 2.1 gaat het om unieke mutaties of mutatienummers. Dubbeltellingen zitten er niet in.

onderzoek toegepaste BPS-quickscan. De politie screent in haar systemen dagelijks op signalen van loverboys (en seksuele uitbuiting en mensenhandel in bredere zin) en onderzoekt deze serieus. Veelal zijn de signalen evenwel niet hard te maken. De complexiteit van dit type zaken en de terughoudendheid van slachtoffers in het doen van aangifte of afleggen van verklaringen zorgen er daardoor voor dat voor slechts een beperkt aantal zaken daadwerkelijk een strafrechtelijk onderzoek wordt ingesteld.

Gegevens zijn indicatief; nader onderzoek politieciijfers nodig

In het kader van deze quick scan kan niet worden achterhaald in hoeverre het om “echte” zaken gaat en in welke mate het bij de 147 gevonden incidenten toch dezelfde zaak betreft. Het kan bijvoorbeeld voorkomen dat er op meerdere plaatsen sprake is geweest van aandachtsvestiging en dat dit geleid heeft tot meerdere mutaties, terwijl het toch om dezelfde loverboyachtige persoon kan gaan. En zo kunnen meerdere vermissingen of geweldincidenten tot dezelfde loverboy behoren.

Ook kunnen op basis van de bestandsanalyse van de Politie geen harde uitspraken worden gedaan over het profiel van de slachtoffers en de daders.

Binnen het Team Opsporing Mensenhandel bestaat de indruk dat het bij de slachtoffers veelal gaat om meisjes op vmbo-niveau, niet alleen uit zwakke maar ook uit sterke gezinnen en afkomstig uit verschillende wijken. Deze indrukken komen overeen met indicaties van Nijmeegse hulporganisaties en indrukken (meisjes op vmbo-niveau) die ook landelijk bestaan.

Alles bij elkaar is er veel aanleiding om nader onderzoek te doen naar de politieciijfers, m.n. om uit te zoeken in hoeverre het bij de gevonden incidenten (op de term “loverboy”) daadwerkelijk om loverboypraktijken c.q. daarmee samenhangende zaken gaat.

Maar ook moet worden gekeken naar het ontbreken van zaken. Het BPS-bestand bevat immers zeker niet alle loverboy-achtige zaken, omdat in veel gevallen geen melding of aangifte wordt gedaan vanwege schaamte of angst voor bedreiging.

In dit verband is verbetering van de signalering, registratie en afhandeling van loverboy-zaken (vanuit politie/TOMteam en de instellingen) zeer gewenst. Dit kan plaatsvinden binnen het bredere kader van mensenhandel waar loverboypraktijken strafrechtelijk onder vallen. Met het realiseren daarvan kan duidelijk worden om hoeveel verschillende zaken het gaat en hoeveel mensen (slachtoffers, daders) erbij betrokken (kunnen) zijn. Ook moet dan blijken wat de aard van de verschijnselen is, loverboy of andere vormen van seksuele uitbuiting, en of een en ander gepaard gaat met andere delicten.⁶

---

⁶ Te denken valt bijvoorbeeld aan situaties met weinig of veel geweld, daden die individueel dan wel in groepsverband worden gepleegd, situaties waarin sprake is van vermissing, ontucht met minderjarige, mensenhandel, verkrachting, bedreiging, mishandeling, dwang tot prostitutie, harddrugs.

2.2 De bekendheid van hulporganisaties met (jeugdige) slachtoffers van seksuele uitbuiting

Gebrekkige registratie

De mate waarin hulporganisaties in Nijmegen te maken hebben gehad met (jeugdige) slachtoffers van seksuele uitbuiting waarbij vermoedelijk loverboys betrokken zijn, varieert nogal. Een harde en betrouwbare registratie is vaak niet aanwezig, want nogal veel organisaties registreren niet het aantal slachtoffers van loverboys. Ook komt het voor dat slachtoffers worden aangemeld door familieleden of vertrouwenspersonen en dat organisaties de slachtoffers zelf niet zien. Soms geven organisaties ronduit toe dat zij over onvoldoende methodische instrumenten beschikken om seksuele uitbuiting in beeld te brengen en het dus speculatief vinden om aantallen te noemen. Bepaalde organisaties (o.a. Driestroom, GGD, Tandem) zijn nog helemaal niet in aanraking geweest met jeugdige slachtoffers van seksuele uitbuiting of hebben slechts vermoedens over het bestaan hiervan (Interlokaal, NIM, BJZ-Jeugdbescherming). Andere organisaties (Politie, Dichterbij, Mee-Gelderse Poort, IrisZorg Jongerenteam, ROC, Hera, BJZ-Jeugdreclassering, VSK, huisarts) zijn er wel (beperkt) mee in aanraking gekomen en kunnen informatie geven over slachtoffers van seksuele uitbuiting. Het gaat hierbij merendeels om een of enkele slachtoffers. In een zeer specifiek geval gaat het om een organisatie die met 14 slachtoffers⁷ in aanraking is geweest.

Een aantal grotere maatschappelijke instellingen is kennelijk niet met slachtoffers in aanraking gekomen of zegt slechts vermoedens te hebben op basis van contacten met anderen, bijvoorbeeld familie. De oorzaak van de geringe bekendheid bij enkele grotere organisaties is niet exact te achterhalen, maar vermoedelijk speelt hierbij enerzijds de angst van slachtoffers een rol om met hun verhaal naar buiten te komen en hulp in te roepen. Anderzijds kan de gebrekkige kennis bij professionals over het fenomeen het gevaar in zich dragen dat zij hierin geen urgentie zien en er voor hen dus geen aanleiding bestaat om er "boven op te gaan zitten".

Hoewel de registratie met betrekking tot gedwongen jeugdprostitutie en loverboys bij de hulporganisaties over het algemeen mager is, wordt door sommige organisaties én bij telefonische na-ondervraging kenbaar gemaakt dat er langzamerhand steeds meer meldingen komen, omdat er steeds opener over deze problematiek wordt gesproken.

Schattingen over omvang variëren

Op de vraag of men een schatting kan geven van het percentage gevallen van seksuele uitbuiting van jongeren dat aan het licht komt of gemeld wordt bij organisaties of instellingen in Nijmegen lopen de antwoorden nogal sterk uiteen. Enkele organisaties (GGD, Tandem, BJZ, Interlokaal, ROC, IrisZorg) vinden het moeilijk om een schatting te maken of

---

⁷ Bij de organisatie die met 14 slachtoffers te maken heeft gehad (Dichterbij) gaat het om meiden en jonge vrouwen met een verstandelijke beperking die onder begeleiding van deze organisatie wonen in Nijmegen of in de directe omgeving van Nijmegen. Soms gaat het om cliënten die iets ouder zijn dan 23 jaar, maar vanwege hun beperking op een veel lager niveau functioneren. Hoeveel van de 14 slachtoffers in Nijmegen wonen is niet in de enquête aangegeven.

zeggen het niet te weten en blijven het antwoord dan ook schuldig of vinden het speculatief om een percentage te noemen.

De meeste informanten vinden over het algemeen wel dat veel verborgen blijft en dat maar een tipje van de sluier wordt opgelicht. De informant bij Hera denkt dat minder dan 10% aan het licht komt. De deskundige bij de NIM gelooft zelfs dat er nog geen 2% aan het licht komt⁸. Bij andere organisaties (De Driestroom, Mee-Gelderse Poort) vermoeden de informanten dat hooguit 20 tot 35% bekend wordt. Dit vermoeden baseren zij mede op basis van veel verhalen van jongeren die niets melden. Een organisatie met relatief veel deskundigheid op het gebied van seksueel misbruik (VSK) wijst in dit verband op de vergelijking met huiselijk geweld en seksueel geweld waarvan het aantal meldingen volgens schattingen ten hoogste 12% bedraagt. Veel slachtoffers doen geen aangifte, omdat heel wat hindernissen ondernomen moeten worden voordat iemand kan vertellen wat hem/haar is overkomen. Slechts bij de Politie schat men voorzichtig in dat ongeveer driekwart van de gevallen van seksuele uitbuiting van jongeren ter kennisname van de politie komt.

Slachtofferschap verschilt nogal

De omstandigheden waaronder personen slachtoffer zijn geworden verschillen ook sterk. Soms gaat het om eenmalig misbruik van een jong meisje door een oudere bekende (bijv. incest) dan wel onbekende man, soms om een eenmalige groepsverkrachting door een groep jongens, dan weer om seksueel geweld, misbruik of bedreiging over een periode van enkele jaren door een persoon of een groep, de ene keer wel en de andere keer niet gecombineerd met het verschijnsel loverboy of pooier. Er zijn enkele gevallen bekend waarbij een meisje regelmatig geslagen en gedwongen wordt tot seksuele handelingen met derden om de (gok)verslaving van haar vriend te bekostigen. In sommige situaties is het ook erg moeilijk het meisje lossen van de jongen(s) te maken omdat zij sterk afhankelijk is van hem/hen en haar sociaal netwerk beperkt is. In andere gevallen is aangifte gedaan én in bepaalde gevallen hulp van een of meer dan een organisatie ingeroepen (vangnetteam). Behalve om ernstige bedreiging en uitbuiting kan het soms ook gaan om suïcidegevaar of andere veiligheidsaspecten.

Organisaties komen vaak in aanraking met situaties die al behoorlijk uit de hand zijn gelopen en maar beperkt opgevangen kunnen worden. Verder komen hulporganisaties in aanraking met personen van wie bij analyse van hun ziektebeeld is komen vast te staan dat zij in het verleden slachtoffer zijn geweest van seksueel misbruik. Aan de hand van

---

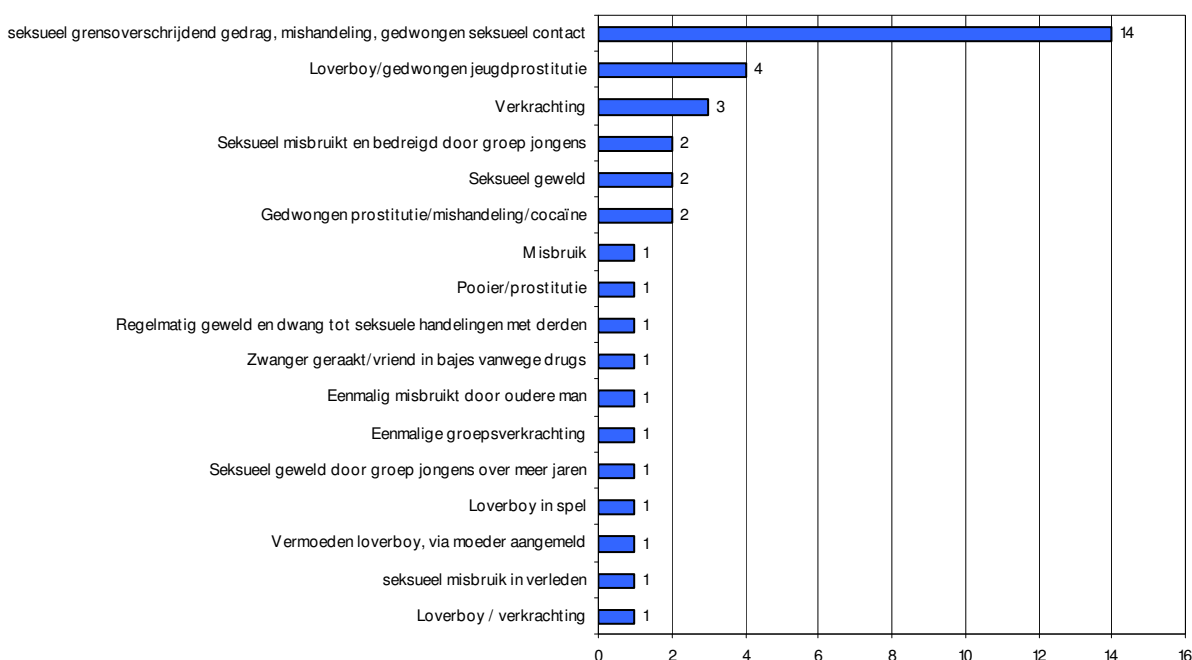
⁸ De deskundige van deze organisatie verwijst hiervoor naar een promotie-onderzoek in 2006 aan de Radboud Universiteit Nijmegen van de Rotterdamse huisarts Sylvie Lo Fo Wong. In dit onderzoek (The doctor and the woman who fell down the stairs) wordt een theoretische kans berekend op basis van de verhouding tussen het totaal aantal seksueel misbruikte vrouwen (inventarisatie bij hulporganisaties, bureaus en instellingen) en het aantal vrouwen dat met dit probleem naar de huisarts gaat. In de redenering wordt ervan uitgegaan dat de huisarts als vertrouwenspersoon eigenlijk de eerste zou moeten zijn aan wie het verteld moet worden.

Verder wordt verwezen naar resultaten uit onderzoek van Nel Draaijer, een van de eerste vrouwen die onderzoek in Nederland heeft gedaan naar seksueel geweld. In haar onderzoek in 1988 is Amerikaans onderzoek uit de jaren tachtig in Nederland herhaald. Hieruit blijkt dat een op de vijf meiden voor haar 21^e wel eens seks heeft gehad tegen haar zin, dat een op de tien wel eens is verkracht of aangerand door bekenden of onbekenden en dat een op de tien misbruikte vrouwen hun mond niet open doen.

informatie over slachtoffers die de hulporganisaties hebben gegeven is in ieder geval duidelijk dat het verschijnsel seksuele uitbuiting verschillende varianten kent⁹.

In figuur 2.1 wordt een indruk gegeven van de (jeugdige) slachtoffers met wie hulporganisaties in aanraking zijn gekomen in 2007 en 2008. Het gaat hier om de aard van het slachtofferschap zoals organisaties die zelf hebben aangeduid. Ook het aantal malen dat deze voorkomt is te zien. De opsomming is zeker niet volledig, omdat een aantal organisaties niet kon aangeven om hoeveel slachtoffers het exact gaat of slechts vermoedens heeft of signalen krijgt dat het gaat om een problematiek waarbij loverboys betrokken zijn dan wel sprake is van seksuele uitbuiting. Vanuit hun administratie is dat volgens de informanten ook niet direct af te leiden omdat vaak enkel op de hulpvraag wordt geregistreerd en verder geen bijzonderheden worden vermeld. Vermoedens zonder nadere aanduiding over aard en omvang zijn in de figuur weggelaten.

Figuur 2.1 Indicatie slachtofferschap seksuele uitbuiting jongeren of jongvolwassenen in 2007 en 2008 bekend bij hulporganisaties in Nijmegen

In de figuur gaat het om 38 feitelijke meldingen¹⁰ in 2007 en 2008 bij hulporganisaties in het onderzoek waarbij sprake is van (gedwongen) jeugdprostitutie, loverboys, seksueel misbruik, seksueel geweld, verkrachting of mishandeling van jongeren of jong volwassenen.

⁹ Een organisatie die in aanraking komt met jonge vrouwen in de prostitutie (De Cirkel) geeft zelfs aan dat sommige vrouwen zelf niet vinden dat ze uitgebuit worden, maar andere problemen hebben (dakloos, ruzie thuis met ouders, schoolverzuim).

¹⁰ In twee gevallen gaat het niet om een feitelijke melding, maar om situaties die bij een organisatie bekend zijn. Door enkele informanten in het onderzoek wordt erop gewezen dat slachtoffers van seksuele uitbuiting zich over het algemeen niet zo makkelijk melden bij hulporganisaties, omdat in veel gevallen taboes in het spel zijn. Vaak wordt

Bij deze feitelijke meldingen zijn er geen dubbeltellingen.

Zes organisaties hebben slachtoffers doorverwezen naar andere organisaties (o.a. politie, Advies en Meldpunt Kindermishandeling, geestelijke gezondheidszorg). Van de 38 gevallen die bekend zijn bij de hulporganisaties zijn er vier waarbij het slachtoffer is doorverwezen naar een van de andere organisaties in het onderzoek.

Naast de feitelijke meldingen bestaan er bij organisaties ook vermoedens van seksuele uitbuiting van jeugdigen en jong volwassenen.

In tabel 2.1 is per organisatie te zien in hoeverre de betreffende organisatie feitelijk in aanraking is geweest met gevallen van seksuele uitbuiting van jongeren of jong volwassenen, hiermee bekend is of eventueel hierover (zonder aanduiding van aantallen) vermoedens of signalen had.

Slachtoffers vooral uit kwetsbare milieus

Organisaties die in aanraking zijn geweest met (jeugdige) slachtoffers van seksuele uitbuiting geven aan dat het bij de slachtoffers over het algemeen gaat om meisjes tussen 14-25 jaar met een lage opleiding (vmbo-niveau of praktijkonderwijs) afkomstig uit een zwak sociaal milieu, vaak gecombineerd met meer problemen zoals een licht verstandelijke handicap, een psychiatrische problematiek of een persoonlijkheidsstoornis, een problematische thuissituatie (huiselijk geweld, drugsverslaving, kindermishandeling). Verder gaat het om meisjes uit een sociaal kwetsbaar milieu waarbij sprake is van emotionele verwaarlozing of gebrek aan communicatie over seksuele ontwikkeling of aanverwante zaken. Maar zeker niet in alle situaties gaat het om meisjes met een laag opleidingsniveau met een licht verstandelijke handicap of psychiatrische problematiek. Ook zijn gevallen bekend van stabiele meiden op mbo- of hbo -niveau, maar die opgescheept zitten met een slechte thuissituatie (bijv. verslaafde ouders, moeder nieuwe partner, gewelddadige vader). In sommige, maar zeker niet in alle gevallen gaat het om meisjes uit andere of gemengde culturen die in een cultureel dilemma verkeren (thuis streng traditioneel opgevoed, later in de maatschappij wat lossier).

De slachtoffers zijn afkomstig uit verschillende stadsdelen in Nijmegen (Oud-West, Dukenburg, Nijmegen-Oost), maar ook uit kleine plaatsen dicht bij Nijmegen (Wijchen, Mook). Het beeld van de slachtoffers is dus dat het gaat om meisjes met wisselende achtergronden en afkomst, maar wel met een persoonlijke of problematische thuissituatie.

Trend: signalering via internet en schoolplein

Uit de antwoorden in de enquête is af te leiden (o.a. via enquête van NIM en Mee-Gelderse Poort) dat steeds meer sprake is van variaties op seksuele uitbuiting, waarbij vaak ook de chatbox op internet wordt ingeschakeld. De meeste organisaties kunnen niet aangeven of er sprake is van groei of afname in het aantal slachtoffers van seksuele uitbuiting en geven in een bepaald geval te kennen dat het aantal slachtoffers stabiel blijft (o.a. IrisZorg). Andere organisaties daarentegen (o.a. VSK) merken wel een toename van grensoverschrijdend seksueel gedrag, deels gebaseerd op eigen ervaringen en deels op basis van vermoedens of

---

indirect gecommuniceerd over het echte probleem en ligt het ook aan de deskundigheid van de hulpverlener om via vraagverheldering en scherpe signalering het slachtoffer te motiveren om naar voren te brengen wat er speelt.

Tabel 2.1 *Aantal gemelde of bekende gevallen van seksuele uitbuiting van jongeren en jongvolwassenen of eventuele vermoedens per organisatie*

	Aantal feitelijk gemeld	Vermoedens over
NIM	0	- slachtoffers loverboys - slachtoffers incest - slachtoffers verkrachting
MEE Gelderse Poort	1	
GGD	0	
St. De Driestroom	0	seksueel misbruik van enkele personen uit anamnese
Dichterbij	14	
Interlokaal	niet gemeld, maar wel bekend met: 1 slachtoffer seksueel geweld 1 slachtoffer loverboy	
Tandem	0	enkele jongeren met grensoverschrijdend gedrag
IrisZorg	2	
VSK	5	
BJZ-Jeugdreclassering	5	
Hera	4	
ROC	3	
BJZ-Jeugdbescherming	0	loverboys die zich richten op meiden vanaf 18 jaar
Huisartsen	2	

signalen van derden. De vermoedens en signalen blijven vaak nog te algemeen om er actie op te laten volgen. De toename van grensoverschrijdend seksueel gedrag wordt voor een deel ook toegeschreven aan de betere vindbaarheid van daders via internet.

Een organisatie (NIM) wijst op het schoolplein als groeiende broedplaats voor (gedwongen) prostitutie onder jongeren en denkt dat het goed zou zijn het probleem vooral op scholen bespreekbaar te maken. Meisjes zouden er baat bij hebben als ze in een vroeg stadium over het verschijnsel worden ingelicht. Andere organisaties (Dichterbij, BJZ-Jeugdbescherming) wijzen er op dat loverboys zich steeds meer richten op meisjes met (lichte) beperkingen, bijvoorbeeld een lager IQ dan gemiddeld. Ze zijn minder weerbaar en vormen een makkelijke prooi. Ook wordt er op gewezen (o.a. BJZ-Jeugdbescherming) dat loverboys zich steeds meer richten op meisjes van 18 jaar of ouder, want dan kan makkelijker worden op de vrije wil of gezegd worden dat het geen (gedwongen) jeugdprostitutie meer is.

Vergelijkingen met andere steden

Vergelijkingen met andere steden zijn moeilijk te maken. De bestandsanalyse wees uit dat het aantal incidenten met in de teksten het woord loverboy in de stad Nijmegen in de periode 2006-2008 gemiddeld bijna 50 bedraagt. De Nijmeegse instellingen spreken over ongeveer 40 meldingen in twee jaar, maar hun vermoedens wijzen op hogere aantallen. In Apeldoorn kwam men op basis van kwalitatieve gegevens uit gesprekken met instellingen voor het jaar 2006 op 65 gevallen waarbij sprake zou kunnen zijn van jeugdprostitutie (Jeugdprostitutie en mensenhandel in de gemeente Apeldoorn, Quick Scan 2006). Verdere vergelijking met andere steden is een thema voor nader onderzoek, temeer daar er aanwijzingen zijn dat loverboys hun praktijken in verschillende steden uitoefenen.

3 De hulpverlening

3.1 Wijze van hulpverlening

Organisaties bieden op verschillende manieren hulp

De hulpverlening in Nijmegen aan jeugdige slachtoffers van seksuele uitbuiting verschilt nogal, zo blijkt uit de enquête. Van de veertien organisaties zijn er vijf die geen of nauwelijks hulp hebben geboden en in enkele gevallen ook niet zouden weten hoe ze met het probleem moeten omgaan, omdat men nauwelijks met het probleem te maken heeft gehad (GGD, Tandem, Interlokaal, NIM, Bureau Jeugdzorg). Deze organisaties zijn over het algemeen minder gespecialiseerd op het betreffende terrein. Binnen deze groep zijn er echter wel enkele organisaties die zeggen na te denken hoe ze in de toekomst met het probleem zullen omgaan om hulp of begeleiding te bieden.

De overige negen organisaties zijn wel in aanraking gekomen met slachtoffers van seksuele uitbuiting. Deze noemen diverse zaken waarmee ze slachtoffers van seksuele uitbuiting proberen te helpen of verder proberen te begeleiden. Een organisatie (Driestroom) komt in de anamnese beschrijvingen tegen over het verleden van de jongere waarbij deze geconfronteerd is geweest met seksueel misbruik.

Van de organisaties die in aanraking zijn gekomen met slachtoffers van seksuele uitbuiting heeft ieder, vanwege de eigen discipline of deskundigheid, zo haar eigen manier om met de slachtoffers om te gaan.

Bij de een (ROC) gaat het om een ontladings- en ritueelmethode die wordt toegepast om jongeren of leerlingen met het probleem te helpen. De ontladingsmethode is erop gericht zodanig een gesprek met de jongere aan te gaan dat deze alles kan uiten wat tot nu opgekropt is of verborgen is gebleven. De jongere moet eerst in staat zijn alles kwijt te kunnen voordat verdere hulp kan worden geboden. De ritueelmethode gaat een stapje verder en is bedoeld om de jongere in staat te stellen zaken die emotioneel zwaar liggen via boosheid van zich af te gooien.

Enkele organisaties (IrisZorg Jongerenteam, VSK) proberen via individuele gesprekken vertrouwen te winnen om in contact te blijven. Ze bieden praktische ondersteuning aan in de leefsituatie of op school. Bij de praktische ondersteuning kan het gaan om psychosociale hulpverlening, het regelen van anonieme opvang, ondersteuning bij de aanvraag van een uitkering of het opnemen van contact met de huisarts voor bijvoorbeeld voorbehoedsmiddelen. Door het opbouwen van een vertrouwensrelatie willen zij in contact blijven met het slachtoffer om eventuele doorverwijzing (bijvoorbeeld aangifte bij politie, specialistische behandeling) door te zetten.

Bepaalde organisaties (IrisZorg) hebben een speciale afdeling binnen de organisatie die zich bezighoudt met jongeren en de hulpverlening of begeleiding van jongeren (jongerenteam, jongerenafdeling).

Medewerkers van enkele organisaties maken gebruik van elkaars kennis en netwerken om verschillende strategieën bij de begeleiding toe te passen.

Sommige organisaties geven seksuele voorlichting aan slachtoffers van seksuele uitbuiting, verzorgen een cursus sociale vaardigheid bedoeld als een soort weerbaarheidstraining (Dichterbij) of begeleiden het slachtoffer (ook) in de weekenden of op vakanties (MEE Gelderse Poort).

Ook wordt eigen specialistische of professionele hulp ingezet (Dichterbij), bijvoorbeeld een gedragskundige die een intensieve behandelmethodede toepast of seksuele weerbaarheidstrainingen verzorgt. Maar het komt ook voor (BJZ-Jeugdreclassering) dat specialistische hulp wordt ingeroepen, bijvoorbeeld door contact op te nemen met een specialist (seksuologe) van het Advies en Meldpunt Kindermishandeling (AMK) om te leren hoe gesproken kan worden met slachtoffers.

De politie vestigt de aandacht op de hulp aan slachtoffers. Deze is voor verbetering vatbaar. Nu zijn in Nederland slechts enkele plekken beschikbaar. Dit moet verspreid zijn over heel NL en eventueel in het buitenland, omdat het slachtoffer uit de directe omgeving van de loverboy/pooyer gehaald moet worden.

3.2 Speciale aanpak in hulpverlening?

Speciale aandacht in aanpak aanwezig of in ontwikkeling

Zoals te verwachten was geven de vijf organisaties die niet of weinig met slachtoffers van seksuele uitbuiting in aanraking zijn geweest aan dat zij nog geen specifieke aandacht hebben voor deze groep. Enkele hebben wel een keer een voorlichtingsbijeenkomst gehouden in de preventieve sfeer (GGD informeert scholen in het voortgezet onderwijs over o.a. loverboys) of gesprekken gevoerd met jongeren (Tandem), maar daar is het ook bij gebleven.

Van de tien organisaties die in aanraking zijn gekomen met slachtoffers van seksuele uitbuiting geven de meeste aan dat zij speciale aandacht besteden in hun aanpak om deze slachtoffers op te vangen of te begeleiden. Bij enkele is er nog geen speciale aandacht, maar bestaat wel behoefte hieraan (Driestroom) of is een speciale aanpak in ontwikkeling (MEE Gelderse Poort).

Voor zo ver er speciale aandacht is bij de organisaties, gaat het om verschillende aanpakken of strategieën, soms verbonden aan een visie of beleidsnotitie.

Bij een organisatie die opgezet is tegen mishandeling van kinderen (VSK) wordt het accent gelegd op een ketenaanpak. Deze organisatie acht het van wezenlijk belang dat partijen in de omgeving van het slachtoffer bij elkaar komen (bijvoorbeeld hulpverlening, school, gezin, politie) om te bespreken wat er gedaan kan worden om het slachtoffer verder te helpen. Deze organisatie doet dat in de vorm van een Zorgteam Seksuele Kindermishandeling. De organisatie is verder van mening dat iedereen die te maken heeft (gehad) met seksueel geweld, recht heeft op specifieke of gerichte hulp.

Een andere organisatie speciaal gericht op de zorg voor de jeugd (BJZ) heeft de plicht op grond van een nieuwe wettelijke taak bij signalen van derden hierop te reageren en een proces hiervoor in gang te zetten. Het proces bestaat uit verschillende stappen die worden gezet wanneer een derde aandacht vraagt voor een probleemsituatie bij een ander dan voor zichzelf. In deze stappen wordt o.a. nagegaan of er sprake is van een spoedeisende situatie en of verder handelen nodig is.

Bij een instelling in het onderwijs (ROC) is een werkgroep sociale veiligheid opgericht. Op initiatief van deze werkgroep is een veiligheidsmonitor ontwikkeld, dat wil zeggen een enquête die gehouden wordt onder leerlingen, leerkrachten, ondersteunend personeel en management om veiligheidsgevoelens op de instelling te volgen. Verder worden de bewegingen in en rond het gebouw gevolgd via camera's en andere beveiligingsmaatregelen.

Een organisatie die kinderen begeleidt met een (lichte) functiebeperking (Dichterbij) heeft een beleidsnotitie intimiteit en seksualiteit opgesteld. Deze notitie bevat een protocol waarin staat opgenomen hoe in het algemeen gehandeld kan worden bij grensoverschrijdend seksueel gedrag. Daarnaast heeft de organisatie een expertteam seksualiteit die ondersteuning of begeleiding kan bieden aan slachtoffers van seksuele uitbuiting.

Een organisatie, actief op het gebied van opvoedingsondersteuning en psychosociale hulpverlening (Dichterbij) heeft eveneens een protocol en wel een protocol misbruik en seksmiddelen. Bij deze organisatie is daarnaast beleid in ontwikkeling om zich meer toe te spitsen op slachtoffers van seksuele uitbuiting.

Bij een organisatie die opereert als steunpunt tegen huiselijk geweld (Hera) wordt professionele begeleiding ingezet van hoog en speciaal opgeleide medewerkers.

De Politie probeert aangiftes adequaat en consequent aan te pakken en verwijst eventueel door naar organisaties in de hulpverlening. Deze instelling heeft ook via eigen personeel contacten met de school (leerkrachten) over eventuele signalen van seksuele uitbuiting op de school. Indien gewenst verzorgt de instelling ook voorlichting op scholen.

Een van de grotere instellingen op het gebied van zorg en opvang in Nijmegen (IrisZorg) heeft een speciale afdeling die zij inschakelt bij de aanpak van slachtoffers van seksuele uitbuiting. Deze afdeling heeft een samenwerkingsverband met het team opsporing mensenhandel van de politie.

4 Mening organisaties over aanpak en samenwerking

4.1 Mening over aanpak

Meer aandacht volgens organisaties gewenst

Vrijwel alle informanten van de ondervraagde hulporganisaties zijn van mening dat er binnen de eigen organisatie meer aandacht mag zijn voor de hulp aan slachtoffers van seksuele uitbuiting. Dit geeft min of meer aan dat men over het algemeen zelf nog ontevreden is over de manier waarop de organisatie met de problematiek omgaat. Slechts twee organisaties (Hera, Tandem) vinden dat meer aandacht niet nodig is omdat dat er adequaat wordt omgegaan met de hulpvraag (Hera) of omdat men vindt dat de hulpverlening beter door andere organisaties gegeven kan worden (Tandem). Bepaalde informanten (bijvoorbeeld van VSK, Hera) geven aan dat het de taak is van de eigen organisatie om hulp te bieden en dat de organisatie tot op zekere hoogte zelf in staat is slachtoffers te behandelen. Bijna alle organisaties zijn evenwel van mening dat zij niet de enige zijn die de wijsheid in pacht heeft om slachtoffers te helpen. Enkele (IrisZorg-De Cirkel, ROC) wijzen er op dat zij maar voor beperkte duur hulp kunnen verlenen (kortdurende hulpverlening) maar dat bijvoorbeeld voor ernstige gevallen meer langdurige en specialistische hulp nodig is.

Veel organisaties die vinden dat er binnen de eigen gelederen meer aandacht kan zijn voor de aanpak van de problematiek, geven ook aan waaraan meer aandacht besteed kan worden. Relatief veel worden in dit verband genoemd voorlichting (vooral op scholen), preventie en signalering (training voor herkenning). Andere informanten vinden dat er meer aandacht nodig is of moet zijn voor een betere registratie (Politie), het verleden van het slachtoffer of seksueel misbruik in het verleden (Driestroom), netwerkontwikkeling (IrisZorg), juridische aspecten van het probleem om bijvoorbeeld interventies mogelijk te maken en het ontwikkelen van een operationele keten om de casuïstiek aan te pakken (NIM). In bijna alle gevallen gaat het overwegend om meer kennis op te doen over de geweldsspiraal in relaties om variaties van uitbuiting te herkennen, zeker wanneer de pretentie bestaat om vroegtijdig in te grijpen.

Kwaliteit hulp kan verbeteren

De meeste organisaties in de hulpverlening achten zich over het algemeen geschikt om hulp te bieden aan slachtoffers van seksuele uitbuiting, maar vinden wel dat de hulpverlening aan slachtoffers verbeterd kan worden. In een enkel geval (Tandem) wordt duidelijk gemaakt dat andere organisaties geschikter zijn om hulp te bieden dan de eigen organisatie, omdat de kerntaken van de eigen organisatie op een ander vlak liggen. Er wordt dan ook meestal

doorverwezen naar andere organisaties die beter toegerust zijn om het probleem aan te pakken.

Enkele organisaties wijzen er op dat ze vanwege bijvoorbeeld een rechterlijke beslissing (toewijzing) of vanwege hun laagdrempeligheid een goede ingang hebben tot jongeren en van daaruit het onderwerp bespreekbaar kunnen maken, zowel voor slachtoffers als voor daders (BJZ, NIM). Ze vinden dat ze door hun laagdrempeligheid een rol kunnen spelen bij preventie en signalering. Verder zijn ze van mening dat wanneer je dicht bij de mensen werkt ondergrondse taboes eerder omhoog komen. Ze zien vertrouwenspersonen vaak als belangrijke redders van (potentiële) slachtoffers. Want wanneer meisjes losgerukt zijn van hun familie, zijn juist de lijntjes die nog over zijn in bepaalde gevallen van essentieel belang.

Een aantal organisaties (Politie, IrisZorg-Jongerenteam, MEE Gelderse Poort) vindt dat de voorlichting op scholen en aan ouders kan verbeteren (voorlichtingsfolders). Een informant bij een grotere instelling (IrisZorg) is van mening dat de eigen organisatie wel in staat is hulp op een goede manier te bieden, maar dat de middelen hiervoor regulier moeten worden ingezet. Een enkele keer wordt opgemerkt (Tandem) dat de organisatie beter toegerust moet worden in het vroegtijdig signaleren van het probleem en het omgaan hiermee. Ook wordt de wens geuit de mogelijkheid te bekijken om binnen de organisatie een specialisatie op dit terrein te ontwikkelen, bijvoorbeeld een expertteam seksualiteit (Dichterbij). Verder moet volgens een andere organisatie duidelijker worden welk hulpaanbod er bestaat voor slachtoffers en welk voor daders (BJZ-Jeugdreclassering).

4.2 Samenwerking met anderen

Samenwerking kan beter en leidt tot betere aanpak

Bij de geënquêteerde hulporganisaties is geïnformeerd of de samenwerking tussen organisaties in de hulpverlening aan slachtoffers van seksuele uitbuiting verbeterd kan worden en zo ja op welke wijze? Het overgrote deel van deze organisaties is van mening dat de samenwerking zeker verbeterd kan worden. Een paar organisaties geven aan (bijvoorbeeld ROC) dat zij geen uitspraak kunnen doen hierover omdat zij niet precies weten welke organisaties zich allemaal met de problematiek bezig houden of omdat zij nog geen of weinig ervaring hebben met samenwerking op dit terrein. Een organisatie (GGD) zegt voorlichtingsmateriaal uit te lenen over loverboys aan scholen in het VO en op die manier al enigszins vorm te geven aan samenwerking. Preventielessen op school kunnen volgens deze organisatie zeker helpen. Een organisatie (Dichterbij) heeft slechts contact met de zedenpolitie. Volgens de informant van de Politie verwijst de Politie alleen door. Bij de doorverwijzing is er volgens de informant al voldoende sprake van samenwerking.

Verbetering in de samenwerking kan volgens sommige organisaties plaatsvinden door betere afstemming van het aanbod (VSK, NIM, Hera, Interlokaal). Ook worden genoemd het onderhouden van kortere lijnen met elkaar (VSK) of het zoeken naar een gezamenlijke aanpak (Driestroom). Een organisatie (Interlokaal) wil kijken wat anderen doen of hebben gedaan en hoe aanvulling vanuit de eigen organisatie kan plaatsvinden.

28 - Mening organisaties over aanpak en samenwerking

Een organisatie (VSK) maakt duidelijk dat een casus vaak niet gemeld wordt bij de politie of bekend is bij andere organisaties die wellicht beter hulp kunnen bieden. Wat melding en registratie betreft kan er dus volgens deze organisaties nog wel wat verbeterd worden.

Door enkele organisaties wordt opgemerkt om een gezamenlijke visie op de aanpak van seksuele uitbuiting of seksueel geweld te ontwikkelen (MEE Gelderse Poort, VSK, Interlokaal, NIM). Op die manier kan gezamenlijk worden achterhaald hoe het mechanisme van seksueel geweld of seksuele uitbuiting werkt en een effectievere aanpak worden ontwikkeld. Verder wordt ook gedacht aan verbetering in de ketenzorg en overleg over een integrale aanpak bij problemen (o.a. Driestroom). Organisaties kunnen hun specialisme bundelen om snel en effectief te handelen (o.a. MEE Gelderse Poort). Want nu is te weinig bekend over een juiste aanpak. Een betere afstemming leidt er ook toe dat er preventiever kan worden gewerkt.

Van de kant van de politie wordt gesuggereerd om een coördinatiepunt mensenhandel (dus breder dan alleen loverboys) op te richten in het veiligheidshuis. In het veiligheidshuis van Eindhoven bestaat ook een dergelijke werkwijze.

Een organisatie (IrisZorg-Jongerenteam) merkt op dat (het succes van) samenwerking veel afhangt van de mate waarin personen betrokken zijn bij het onderwerp. Hoe groter deze betrokkenheid, hoe meer ze zich zullen inspannen voor het vinden van een succesvolle formule in de samenwerking. Verder wordt aangegeven (Tandem) dat samenwerking pas echt vorm krijgt wanneer concrete afspraken worden gemaakt en deze ook worden nagekomen .

5 Signalering en preventie

5.1 Vroegtijdige signalering

Herkenning in vroeg stadium mogelijk

Bij bijna alle hulporganisaties is men van mening dat herkenning van seksuele uitbuiting al in een vroeg stadium mogelijk is. Verschillende organisaties (VSK, ROC, NIM, BJZ, Dichterbij, Tandem) zijn van mening dat signalen op diverse levensterreinen afgegeven kunnen worden, maar ook zeer complex kunnen zijn en pas manifest worden uit de verhalen van de jongere zelf en de anamnese (Driestroom). Sommige informanten (o.a. bij Mee Gelderse Poort en Hera) zeggen dat vroegtijdige signalering al op school of in de opvoeding naar voren kan komen. Zij verwijzen naar onderzoek waaruit blijkt dat veel meisjes in de prostitutie voorheen problemen hebben gehad in de gezinssituatie, op school en in relaties of psychische problemen of depressies hebben gekend.

Vooraf in sociaal-zwakkere gezinnen kunnen er volgens een organisatie (MEE Gelderse Poort) signalen zijn waar sprake is van een slechte verstandhouding tussen ouders en kind. Meiden uit deze gezinnen zoeken vaak de liefde op die ze van hun vader of moeder niet in voldoende mate hebben gehad. Dit begint al op school. Ouders verliezen het contact op emotioneel niveau met het kind dat liefde gaat zoeken op straat of op internet. Dan kan er bijvoorbeeld sprake zijn van oppositioneel gedrag jegens opvoeders (Hera).

Verschillende organisaties (o.a. BJZ- jeugdbescherming, MEE Gelderse Poort, Dichterbij, ROC) wijzen er op dat het gaat om jonge meisjes, laag opgeleid, die ineens meer geld te besteden hebben. Je ziet mijdend gedrag, spijbelgedrag, angst, wantrouwen, je merkt het aan de opvallende kleding, het uiterlijk, het bezit van dure spullen, het uitgaansgedrag en eventuele verandering van de levensstandaard, gepaard gaande met minder goede relaties tussen de jongere en de ouders.

Signalen zijn er ook wanneer jonge meiden met klachten over moeheid of buikpijn naar de huisarts gaan en wanneer zij met herhaalde vragen komen over soa, zwangerschap of anticonceptie (huisarts).

Volgens een informant bij BJZ is er soms zelfs sprake van destructief, agressief of opvallend gedrag zonder rekening te houden met de negatieve gevolgen hiervan. Het gaat hier bijvoorbeeld om gedrag waarbij het lichaam wordt ingezet om alles voor elkaar te krijgen of vertoning van koketterend gedrag. In dit verband wordt gewezen op gevallen van automutilatie (zelfbeschadiging of zelfpijniging)¹¹.

---

¹¹ Bij automutilatie (zelfverwonding, zelfverminking, zelfpijniging) gaat het om bijvoorbeeld zich zelf krassen, branden, slaan of snijden om de situatie dragelijker te maken. De persoon pijnigt zich zelf om vervelende herinneringen te verdringen die steeds terugkomen of om verdriet te vergeten.

In de enquête is door een van de informanten (medewerker NIM) melding gemaakt van een signalenlijst die in Rotterdam is samengesteld. Deze signalenlijst is een instrument om signalen van jeugdprostitutie en loverboyactiviteiten in een vroegtijdig stadium te onderkennen en instellingen te activeren tot samenwerking om “erger” te voorkomen, slachtoffers hulp te bieden en daders op te sporen en te berechten.

De lijst (zie bijlage 1) bestaat uit een beschrijving van (gedrags)situaties waaraan punten worden toegekend variërend van 2 tot en met 10. Bij situaties tot 6 punten is verhoogde aandacht of alertheid nodig. Bij 6 tot 10 punten is de kans erg groot dat de jongere al slachtoffer is geworden en gedwongen wordt in de prostitutie te werken of dat dit op korte termijn dreigt te gebeuren. Het uitgangspunt is dat er bij 10 punten een acuut ingrijpen nodig is. De lijst is gebaseerd op ervaringen en beschrijvingen van hulpverleningsorganisaties en signalen uit de “Aanwijzing Aanpak Mensenhandel” die richtlijnen geeft voor de opsporing en vervolging van mensenhandel voor politie en het Openbaar Ministerie.

5.2 Preventie en bestrijding

Organisaties zien mogelijkheden voor preventie en bestrijding

Niet alleen vroegtijdig signaleren van seksuele uitbuiting is volgens de deskundigen bij de hulporganisaties in Nijmegen mogelijk. Ook voor preventie of bestrijding ervan zien zij mogelijkheden. Enkele (NIM, Tandem, Interlokaal) leggen de nadruk op intensieve of vroegtijdige samenwerking tussen verschillende organisaties bijvoorbeeld tussen school, politie, eerstelijns hulpverlening en vrouwenopvang. Ook het bespreekbaar maken en bespreekbaar houden van seksualiteit en relaties op school wordt van belang geacht (NIM). Door anderen wordt in dit verband opgemerkt dat bestrijding eveneens mogelijk is door open te staan voor jongeren zodat ze hun verhaal kwijt kunnen (MEE Gelderse poort, VSK). Bestrijding vindt dus ook plaats door de aandacht erop te houden en er niet voor weg te lopen (ROC). Volgens BJZ-Jeugdreclassering moet bij de bestrijding niet alleen gedacht worden aan hulp voor (potentiële) slachtoffers, maar ook aan hulp voor (potentiële) plegers of daders.

Negatieve input bij de bestrijding vormen volgens de informant van Mee Gelderse Poort de clips op de televisie met veel bloot en uitdagend gedrag. Zij worden steeds meer als normaal ervaren, waardoor jongeren een verkeerd beeld van liefde en seksualiteit krijgen. Want zowel thuis als op school krijgen ze weinig seksuele voorlichting.

Voorlichting wordt bij de bestrijding of preventie van seksuele uitbuiting door bijna alle organisaties over het algemeen als een belangrijk instrument gezien. Bij deze voorlichting zou het volgens twee organisaties (NIM, VSK) niet alleen moeten gaan om zaken als intimiteit, seksualiteit en de beleving hiervan op scholen, maar ook om vragen als: Wat is vriendschap? Wat voor soort relaties heb je? Hoe gaan jongens en meisjes met elkaar om? Gesprekken tussen jongeren op school (bijvoorbeeld kringgesprekken) zouden op deze punten meer bevorderd moeten worden. Het gaat dus niet zozeer om seksuele voorlichting

sec, maar om informatie over seksuele vorming: doorpraten hoe je als jongens en meisjes met elkaar omgaat. Er zijn reeds pakketten hiervoor ontwikkeld die door scholen gebruikt kunnen worden. De voorlichting kan gegeven worden op scholen, in de moskee, aan meisjes en moeders en aan jongens om te werken aan mentaliteitsverandering. In de enquête wordt opgemerkt dat bestrijding al plaats kan vinden via voorlichting op de basisschool en deze te herhalen in de eerste fase van het voortgezet onderwijs. In de voorlichting moet ook naar voren komen waar slachtoffers eventueel terecht kunnen en welk zorgaanbod er is.

In de ogen van enkele organisaties (Tandem, IrisZorg-De Cirkel, VSK, NIM) dient het niet alleen te gaan om voorlichting aan jongeren maar ook om voorlichting en training aan hulpverleners. Ook andere beroepsgroepen, o.a. leerkrachten en artsen, zouden voor voorlichting en training in aanmerking kunnen komen. Daarmee kunnen hulpverleners en andere beroepsgroepen hun inzicht verrijken en een signaleringssystematiek opbouwen, bijvoorbeeld voor het tijdig onderkennen van loverboy-technieken.

Een organisatie (BJZ- Jeugdreclassering) maakt kenbaar zelf onvoldoende expertise in huis te hebben om iets te zeggen over vroegtijdige signalering van seksuele uitbuiting of de bestrijding hiervan.

Door een medewerker van Tandem wordt het idee geopperd een trainingsprogramma samen te stellen voor medewerkers van instellingen om ze in staat te stellen vermoedens te verifiëren en de juiste hulp in te schakelen. Ook kunnen er afspraken worden gemaakt tussen instellingen. Experts en professionals moeten met elkaar overleggen en zorgen dat de lijnen onderling kort zijn. Verder kunnen er protocollen worden opgesteld waarin staat hoe gehandeld moet worden in bepaalde situaties. De hulpketen dient in ieder geval sluitend gemaakt te worden.

Ter bestrijding van seksuele uitbuiting van jongeren wordt door VSK ook de zgn. RAAK-aanpak¹² genoemd, waarbij breed wordt ingezet op bewustwording en signalering van kindermishandeling en huiselijk geweld. Huiselijk geweld wordt in dit verband aangehaald, omdat seksuele uitbuiting volgens sommige organisaties (VSK, GGD) raakvlakken heeft met huiselijk geweld.

Bij het vroegtijdig signaleren en bestrijden van seksuele uitbuiting wordt verder (GGD, Hera, Dichterbij, ROC, Interlokaal) gewezen op de rol van ouders, de school, de huisarts, leerplichtambtenaren, de familie en de vriendenkring om te letten op gedrag en uiterlijk. Opvoedingsondersteuning, hulpverlening op internet, landelijke uitwisseling van ervaringen, emancipatie, bevordering van seksegelijkheid en betere samenwerking tussen instellingen in de keten van hulpverlening worden door tenslotte ook genoemd als mogelijkheden voor bestrijding van seksuele uitbuiting van jongeren (NIM).

---

¹² RAAK staat voor Reflectie- en Actiegroep Aanpak Kindermishandeling.

Bijlage 1 Signalenlijst

De onderstaande factoren en bevindingen kunnen duiden op signalen van Jeugdprostitutie. De opsomming is niet uitputtend, maar kan worden aangevuld met andere voorbeelden of bevindingen.

☒	Signaal	Punten
1. Omstandigheden van dwang, geweld en afhankelijkheid ¹³		
☐	Beschikking over een vals paspoort of vervalst paspoort	10
☐	Angst voor geweld en bedreigingen	10
☐	Onredelijk hoge afdracht van inkomsten	06
☐	Er is sprake van schuldopbouw bij derden	10
☐	Betrokkene heeft geen zelfstandige bewegingsvrijheid	10
☐	Chantage of bedreiging van familie	10
☐	Onder dwang bepaalde seksuele handelingen moeten verrichten	10
☐	Dreiging met of daadwerkelijke toepassing van geweld. Bijvoorbeeld het dragen van sporen van lichamelijke mishandeling	10
☐	Relatie met personen met relevante antecedenten of locaties die geassocieerd worden met prostitutie of mensenhandel	06
☐	Kenmerken die duiden op een afhankelijkheidsrelatie. Bijvoorbeeld tatoeages, controle op waar betrokkene zich bevindt, voodoo	10
☐	Tips, melding van betrouwbaar geachte bekende derden. NB. Gewicht afhankelijk van de info.	10
☐	Slaafse houding ten opzichte van vriend / pooier	10
☐	In sociaal isolement gebracht door vriend / pooier	10

¹³ De signalen zijn afkomstig uit de signalenlijst van politie voor de prostitutie controle en de Aanwijzing Aanpak mensenhandel, de richtlijn van het college van Procureurs Generaal voor de opsporing en vervolging van mensenhandel.

2. Gedrag & Persoonlijkheidskenmerken van mogelijk slachtoffer¹⁴		
☐	Heeft veel nieuwe (niet leeftijdsconforme) contacten	02
☐	Onttrekt zich aan het eigen sociale netwerk (ouders, school, vrienden). Oude vriendschappen worden beëindigd of verwaarloosd	04
☐	Beschikt over veel nieuwe spullen (kleding, mobiele telefoon)	02
☐	Schoolverzuim en schooluitval	02
☐	Gezondheidsklachten zoals Soa, blaasontsteking, buikpijn, pijn/bloed aan anus of vagina, pijn in bovenbenen, eetproblemen, zwangerschap	06
☐	Plotselinge gedragsverandering en normafwijkend gedrag. Bijvoorbeeld plotselinge belangstelling voor bepaalde jongens, snel wisselende emoties, expliciet seksualisering gedrag, opstandig en niet toegankelijk.	06
☐	Signalen uit sociale omgeving: ouders, vrienden, familie, buurtbewoners	06
☐	Alcohol en drugsgebruik	02
☐	Weinig binding met thuis: isolement	04
☐	Wegloop gedrag	04

---

¹⁴ De signalen zijn afkomstig uit het handboek 'Verkocht' van Prostitutie Maatschappelijk Werk en hebben betrekking op gedrag en persoonlijkheidsaspecten van het vermoedelijke slachtoffer. Algemeen uitgangspunt is opvallen, uitvallen en gedragsverandering (norm afwijkend gedrag).

Literatuur

Nel Draaijer, "Een Lege Plek in Mijn Geheugen": Seksueel Misbruik van Meisjes door Verwanten. Den Haag, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, 1988.

Renée Römkes, Gewoon geweld? Universiteit van Amsterdam, 1992

Sylvie Lo Fo Wong, The doctor and the woman who fell down the stairs. Promotie-onderzoek aan de Radboud Universiteit Nijmegen, 2006.

Gemeente Apeldoorn, Jeugdprostitutie en mensenhandel in de gemeente Apeldoorn. Quick Scan 2006.

Frank Bovenkerk e.a., Loverboys of modern pooierschap in Amsterdam. Willem Pompe Instituut voor strafrechtswetenschappen. Utrecht, december 2004.

Justitiële Verkenningen, Jeugd en seksueel misbruik. Wetenschappelijk Onderzoek en Documentatiecentrum, Jaargang 26, augustus 2000.

Sylvia Cox, Evaluatieonderzoek Plan van Aanpak Loverboys 2003-2005 (gemeente Zwolle), september 2005.

Signalenlijst jeugdprostitutie (versie 2007), gemeente Rotterdam.

Uitzending:

"*De jungle van de tienersex*" (een schokkende film die ongeveer 3 of 4 jaar geleden door Zembla (Vara) is uitgezonden. Meisjes van 12 jaar worden op het schoolplein geïnterviewd. Ze vinden het heel normaal om object te zijn en voelen zich helemaal geen slachtoffer.